

Samu Attila

ETERNITLAPTÓL AZ AETERNITASIG

Szekszárdi beszélgetés Szörényi Lászlóval Angyalokról és az Örökkévalóságról, Baka Istvánról és Mészöly Miklósról, Közép-Európa-eszményről és féldecis-félcédulás vámpír-kormányzatokról – pár bögre forralt bor mellett...

„Ez nem sajtóképes, csak valóság...”
(Szörényi László)

Az idei Mészöly Miklós Emléknapon, 2009. január 19-én, Szekszárdon Baka István kapott – immár posztumusszá (is) előléptetett – Mészöly-díjat, Csordás Gábor Mészöly-emlékplakettet. Szörényi László már laudációjában (is) az ismert Baka-versre, a *Képeslap 1965-ből* címűre fókuszált, s ezzel a Liszt-Babits-Mészöly (s az akkor még élő) Baka István közti „szellemi rokonságra” irányította a népes közönség (főként főiskolai és középiskolai tanárok és diákjaik) figyelmét. Azután az Irodalom Házában Fogarassy Miklóst faggatta, végül forralt boroztunk és beszélgettünk egy Olympus diktafon társaságában... Kezünkben a „Tagjai vagyunk egymásnak” című kötet, fölütve a versnél, amivel Baka köszöntötte az akkor hetvenéves Mészöly Miklóst: *Képeslap 1965-ből*...

– Két évvel ezelőtti beszélgetésünkben – talán emlékszel, s arra is, hogy abból csak az a rövidebb változat jelenhetett meg... – beszélünk arról, hogy Nyugat-Berlinben Te már 1988-ban úgy „mutattad fel” az akkor még kevésbé elismert Baka Istvánt, mint aki „mer korszerűtlen lenni is” akár, ha költői szerepvállalása, „szelleme” ezt követeli meg tőle. Mai laudációdban pedig az volt okfejtésed fő vonala, hogy noha „meglett” az a világ, amit Baka akart s remélt már sokkal korábban Mészöly Miklós...

– ...de nemcsak akarták és remélték: mindketten küzdöttek is érte!

– ...igen, de hogy e két „szellemileg rokon” vízió tükre mégis mennyire más és más képet mutat... Ha kérhetnélek, Tanár uram, e beszélgetésben kövessük a „mélyben” mindvégig, ha lehet, a kulcsszót, amit megadtál: „szellemi rokonság”...

– Jó. Rettentő fontos, hogy Baka végtelenül szerény ember volt. Ismertük – de le is írja –, hogy soha nem kereste senkinek a társaságát. Mindazt, amit „magába

nyelhetett”, azt magában lassan fel is dolgozta, de nem óhajtott csillogni, nem óhajtott szerepelni, nem óhajtott *klientélákba* kerülni: aki leült vele beszélgetni, azzal beszélgetett – ez az egyik legrokonszenvesebb tulajdonsága volt –, de nem toltta magát előtérbe. Ez a nagy emberek tulajdonsága, akik tudják azt, hogy a saját érzésükhöz hozzátartozik – ezt most én mondom, és ez egy rekonstrukciós kísérlet az ilyen típusú nagy írói egyéniségekre –, tehát hogy az ő szellemi érzésükhöz hozzátartozik a hatások meglepetésszerű felismerése, konfliktusos feldolgozása, és aztán *a velük való dolgozás*... De ez nem jelenti azt, hogy a személyükben is elő akarnának tolni!

Nos: Mészöly – aki ráadásul nemcsak szellemében rokon, hanem szülőhelyében is közös volt Bakával (bár egy kicsit más is...) – a *Képeslap 1965-ből* című Baka-vers címzettje. Bakából azért szakad ki ez a vers, mert ekkor lett a Miklós hetven éves, és Pista úgy gondolta, hogy ebben *neki igenis ott a helye*, s ezért írt egy olyan verset, ami csak és kizárólag az ő saját látomásáról szól. És a végén *odaadományozza* az egészet a Mészölynek – egy fantasztikus gesztussal! Később ezt elmondja ő majd prózában is, hogy: *akkor én még nem ismertelek Téged, tiltva (vagy: félig tiltva) voltál és tudhattam volna mégis, hogy Te vagy a vezére mindezen angyaloknak*... Angyalok – ez esetben szellemi segítők, akik a túlélést és a túlhaladást, a meghaladást, a győzelmet inaugurálják, és: *aki ráadásul nem is olyan tolakodó, mint...* – és akkor ez egy ironikus zárás – ...mint amelyet maga Mészöly is ábrázol abban a regényében, amelyről megint *prózában is* nyilatkozik, s amely először fogja be világtörténelmi távlatba Szekszárdot, mint egészet, mint „világszeletet”: (a *Megbocsátásról* van szó) „*de már előre megmosolygód a / Megbocsátás suta őrangyalát*”.

Tehát a Mészölyhöz való kapcsolódás a legnagyobb kitárulkozás e világképről, mely az övé, mármint Bakáé és amelyet ő nagylelkűen „átutal” Mészölynek. Az olyan szemérmes ember hirtelen fellobbanására emlékeztet ez a gesztus, mint – és szerintem egyetlen versre emlékeztet, és ahogy később majd telnek a századok, igazolni fognak, mert ez egy *maradandó* vers... – mint amelyet az akkor még senki által el nem ismert, költőként messze alábecsült Arany János kapott Petőfitől, már amennyire ez rekonstruálható...

Arany János, akit – Szalontán, az öntelt basa-paraszt hajdúk városában a legközelebbi barátai (akikkel irodalmi kérdésekről tudott egyáltalán beszélgetni) – ha költőként lépett föl előttük, akkor hülyének néztek, maga írja!... (Nagyon keveset tudunk egyébként erről a nyolc-tíz emberből álló, értelmiségi-félértelmiségi-polgári körről – görög boltosok vagy műveltebb egyének, tanárok, ilyesmik voltak...) ... hogy amikor ő mer csak egyetlen egyszer irodalmi véleményt mondani, nevezetesen azt meri állítani, hogy Kisfaludy Károlynál jobb drámaíró Katona József, akkor min-

denki kiröhögi! Na, most képzeljük el, hogy micsoda környezet ez! És akkor egyszer csak Petőfitől kap egy levelet! Bumm! Ez pont olyan, mint mikor az emberre hirtelen ráesik egy meteorit, vagy mit tudom én, egy B-52-es repülőgép: vagy meghal, vagy életben marad, mindenesetre feltűnő jelenségnek számít... És ennek megfelelően *tud* méltóságteljes maradni.

Csakhog... itt most mégsem arról van szó, hogy a Mészöly elismerte-e Bakát vagy sem – nem tudunk ilyenről, hogy felavatta volna egy kritikával –, hanem hogy Baka hirtelen rájön: *Uramisten, nekem van egy elődöm! Én képes vagyok belépni egy másik író világába, és ezt neki köszönhetem. És ezzel aztán azt csinálom, amit akarok: fel vagyok szabadítva! Mester vagyok! Az inasból... egyszerűen... fölavatott engem egy angyal!* És akkor rögtön kifejt egy olyan képet, ami viszont már nem Mészölyé, hanem magáé a Bakáé, ami azt mondja, hogy *a Sötétség Országában (ami Magyarország), ahol egész nap a „szocializmus” uralkodik – itt éjszaka, amikor esik a hó, még virrasztanak bizonyos emberek: angyalok –, a többiek alszanak vagy isznak vagy nem tudom, mit csinálnak – s ekkor az angyalok átveszik a hatalmat. Még nincs minden veszve: az álmok a mieink. Még van remény: az éjszaka befutó személyvonatot még nem olyan vasutas fogadja, aki okvetlenül ki akarná siklatni vagy fölrobbantani, hanem örül neki, mert: angyal; a részeg nagypapa, aki veres orral az elszunnyadó kisgyerekek anyja vállán át fölé hajol: angyal; a nagymama, aki elmegy este misére, csak hogy unokája nyugodtan tudjon szeretkezni a barátnőjével, mert különben nem volna hol: angyal. Tehát vannak még angyalok; emberek: akik angyalok, bár... tulajdonképpen a Kozmosz által már menekülésre vannak készítve, szegények...*

Tehát az a démonikus világkép, ami Baka művészetében a következő pont lesz: itt már készül! Mert itt nem kevesebb, mint egy az egész világirodalomban tulajdonképpen alig ismert kép: a félördög-félangyal képe jelenik meg... A kozmikus világrendet jelképező „naptárszerű” Nap, mint tudjuk, minden este lenyugszik, aztán fölkel. De a pogány világképben este lenyugszik ugyan a hegyek mögött, s akkor elkövetkezik az ő éjszakai birodalma, ott együtt hál az ő éjszakai feleségével, másnap meg fölkel, a Hajnal befogja a fogatát, és a Nap megint elindul dolgozni, etc. – De itt meg nem! Bakánál nem így: itt a Nap mintegy kiesik éjszaka a Lukból, „beesik” a Kozmoszba, a Világnak vége, az angyalok meg, akik abban a tengervízben fürdöztek addig, amibe a Nap beleesik, most felforrnak és szinte félig megfőtt „csirkeként” kelnek ki és menekülnek. De mégsem bosszúállásra, hanem jóságra.

– *Milyen eredetű világkép ez?*

– Fél-manicheus. Baka úgy gondolja, hogy az Isten által elrendelt és a Nap járásában megtestesülő mechanikus világkép az embert rabságra ítélte. Tehát az Isten

helyét elfoglalta a gonosz. Ez benne a manicheus: miszerint az ördög uralkodik ebben a látható világban.

– *Ha jól emlékszem, ez a Döbling haláltánc-motívumaiban is jelen van: „hadonásznak ördögmancsok ágak / angyalhaj-viharba markolásznak” és „Döbling Döbling összekapaszkodva / angyallal az ördög ropja ropja”...*

– Így van. De ő ekkor – 1965-ben – még úgy gondolja, hogy vannak olyan jótekonny szellemek, akik *angyalok*... És kik ezek a szellemek? Az írók! (Az írók – és köztük Liszt, a nagy zeneszerző...) Félelmetes ebben a versben – nem mondtam el ugyan az elemzésben, ezt most mondom Neked és fontos, hogy beleírd – , hogy miben, milyen képen csúcsosul ki minden: kiderül, hogy az angyalokat nemcsak a pilinkéző hó testesíti meg vagy más „költői” képek, amik bekukkantanak az ablakon és egy kis varázst adnak a nyomorult nap után az éjszakának, nem!

...A csúcson hárman vannak: Babits, Liszt és Mészöly (egy élő és két halott), mint helyi Génuszok:

*a régi házban verset ír Babits,
Liszt zongorázik Augusznál, s szikáran
ülsz a sarokban s hallgatod Te is...*

De akkor! És akkor! ...a Mészölynek *eddig* még csak nyoma sincs a versben! Őt a következő (az utolsó) pár sor szólítja majd meg, de még mindig nem a nevéen, hanem egy egészen speciális utalással egy adott műre, de ha ezt nem emeli be, akkor is az egész látomás él...

*Nem tudok rólad, félig tiltva vagy,
és nem tudom még, hogy Te vezeted
a leforrázott égi sereget:
megrontott mézű múlt napok hadát*

És megnevezhetett volna más, már *holt költőt*, vagy elkerülhette volna ezt a személyes vonatkozást. A lényeg az, hogy utólag, tehát ha a címet megtartja, akkor azt akarja, hogy egy korábbi lélekállapotát ábrázolja egy későbbi megvilágosodásának a fényében...

Vagy: egy nála *prófétikusabb* költő (bár ez a vonás a Pistában is megvolt) vagy akkor – mondjuk – *nagyképű* költő az semmilyen mesternek nem tulajdonítaná ezt a hirtelen megvilágosodást, hanem akkor inkább csak annak az estének, amit maga átélt, annak a hangulatnak – tehát *a saját* hangulatának! A lehető legritkább az, hogy

valaki így tudja utólag odaajándékozni a maga szellemi ugrását valakinek. Én alig ismerek ilyen verset.

...s hogy: *a régi házban verset ír Babits, / Liszt zongorázik Augusznál, s szikáran / ülsz a sarokban s hallgatod Te is...* - Ez: Dante-utánczat! Arra utalok – és erről szokta is mondani minden jobb Dante-monográfia –, hogy Dante szemérmes filosz, mert amikor őt is maguk közé veszik ezek a nagy szellemek: Homérosz, Vergilius, Lucretius, Ovidius... – akik ott vannak, még mielőtt az igazi pokol kezdődne, tehát ezek pogányok ugyan, de mégsem szenvednek, csak bánatosak, mert nem élték meg Jézus születését –, akkor e nagyok ott *szakmai kérdésekről* beszélgetnek egymás közt ... (S hogy pontosan miről beszélgetnek, azt Dante nem árulja el, mint maga is a szakma tisztelője...)

Ezt érzékelteti Baka, hogy a mindennapi borzalom után, amit el kell viselnie neki a „szocialista” Magyarországon a saját életében, hirtelen lehull a hályog a szeméről, s látja azt, hogy van egy mélyebb szerkezete a világnak: ami történelem és költészet; és hogy ebben a szerkezetben *Szekszárdot ilyen emberek mentik meg, azaz költők és nagy gondolkodók és művészek mentik meg Magyarországot is, tehát nincs veszve minden, ha valaki ezt fölismerheti.*

Ő csatlakozik ezen boldogtalan társasághoz. Eljegyzésnek vagy misztikus verszövetségnek a verse ez. Ilyeneket például Batsányi szokott írni Kazinczynak – eredetileg talán szabadkőműves gesztus ez, és megy is egy darabig, hogy van egy ilyen szűk kör, amely a felavatottaké, akik jobban látják a dolgokat... és valaki kéri, hogy „vegyetek be engem is”...

...Egyébként *Hosszúlépés* című könyvemben van egy írásom, ami jól mutatja, hogy mit tudtam én is addig a magyar irodalomról (vagy inkább, hogy mit képzeltem róla), míg ismertem Illyést, Nagy Lászlót és Juhászt és náluk megálltam. És ehhez képest, amikor megismertem a Mészölyt, hát *az egy lórúgás* volt, mégpedig amikor a ló... nem is akárhol rúgja meg az embert... szóval, ahol nagyon fáj... de ezt ott nem írom le és most sem mondom ki, mert azért *fínom* ember vagyok...

...és állati fontos az eternit... az eternitlap is... az a lényeg! ...nekem eternitasztalom volt gyerekkoromban... Neked is? Ismered az eternitlapos konyhaszekrényt?

– *Hát...talán csak sejtésem van inkább... most hirtelen nem is tudom, az a kő vagy műkőszerű lap?!*

– Igen, egy ilyen... általában zöld vagy zöldes kőszerű lap, álkő vagy műkő... amivel díszítettek asztalt, szekrényt, éjjeliszekrényt...

– Á, igen, vagy a kredenc alját, ahol a kenyeret vágják... Ami gazdagabb kivitelben márvány volt, „szegényebb változatban”: márványutánzatú eternit...

– Igen, igen, ez a Baka-vers az eternitlaptól kezdődik, s ráadásul ő, mint filosz, tudja jól, hogy az eternit: *eternitás: Aeternitas!* Tehát: Örökkévalóság... adhatod is ezt a címet ennek az egésznek: *eternittől az Aeternitasig...* – hisz ezt a játékot csinálja végig, az eternitlaptól eddig jut el: amikor föltűnik az Örökkévalóság...

– Szemben azzal a későbbi „rémmese-világképpel”, amit még az őszi Baka-konferencián mutattál meg, elemeztél a Garays és I. Bélás diákoknak A kisfiú és a vámpírok-ból...

– Béla?! Melyik Béla? Az I. Béla? Ő Szent László apja volt... Szent Lászlót kedvelem, már csak azért is említsük, mert én is László vagyok!

– Szóval... amit még az őszi Baka-konferencián beszéltél A Kisfiú és a vámpírok előzményeiről, ógörög és más gyökereiről, s hogy mintha mindez „aktuális” lenne most? Föülírják-e, s ha igen: hogyan – az angyalokat a vámpírok?

– Erről szívesen beszélgetek. Van egy... görög rétor, most nem jut eszembe a neve, talán Phlegon, ez nem biztos, de mindenképpen A leány meg az isten című Révay József-antológiában találják meg majd az ifjak – nos, azt olvasta a Baka is –, tehát ebben szerepel ez a későantik rétor, aki kísértethistóriákat adott elő, amellet, hogy valami hivatalnokféle volt... De nagyon szerette ezeket a csodás históriákat, nos, ő előad egy „nagyon hihető” rémtörténetet egy ilyen... „rosszul eltemetett” leányról, aki időnként visszajár szülei házába. Ez volt az alapeszme, amit felhasználott Goethe, Schiller... és Baka is.

De vajon mit olvasott a Pista arról, hogy az egyes görög városállamok mennyire voltak széttagolva? Csak mert határozottan arra utal A kisfiú... világképe, mintha onnan vette volna át – ezek ott mind ilyen kis megye- vagy járás-nagyságú államok...-, hogy a srácnak már „úgy kell elszöknie”, ugye, és három napig utazik valami nemlétező vonatokkal, amíg elérkezik Siófokra, ott átszáll... Ez aztán majd a levéltárosnak jut eszébe, mint fiatalkori emléke, tehát az első vámpírélmény még akkor van, mikor ez az ide befurakodott román zsidó, aki átkel a borgói hágón és magyarosít és fényképész lesz, Borgói Géza vagy ki: itt hatalomra jut...

– Borgói Cézár – utalással Cesare Borgiá-ra... is...

– ...és mert a Trianon utáni csonka-ország még egy óriási ország ahhoz képest, ahová tovább darabolódik az ország... Magyarul ez az egész egy, a Trianon után meginduló további felaprítás víziója idejében játszódik le. A gondolatkísérlet abból fakad,

hogy Trianon nem állt meg a jelenlegi határokon, hanem a csonka-ország tovább osztódik...

– ... *milyen érdekes, hogy... mintha működne...*

– ...mintha működne... Én nem akartam mondani *egy ünnepen* azt, hogy amikor *A Kisfiú...*-ban a vonathoz végül már fölhasogatott rajztáblát kell vinni ahhoz, hogy egyáltalán működjön, az egybevág azzal – és majdnem röhögőgörcsöt kaptam, amikor terveztem az ideutamat, és kiderült –, hogy megszüntették a szekszárdi gyorsot... Tehát lehet, hogy ha a délbe egy földarabolt akácfával megyek ki, akkor egy darabig elutazhatom, mondjuk Sárbogárdig, aztán ott megint ki kell vágnom valamit... Ki tudja, szóval, ha ez így folytatódik... Úgyhogy a Baka Pista egy próféta volt...

Egy végletekig földarabolt Magyarország képe jelenik meg tehát a regényben, ami nagyon hasonlít arra az egykor városállamokra tagolt Görögországra, ami e hellénisztikus kísértethistóriákban is megjelenik, tehát ez őt megérinthette. Ott van aztán a holttesttel való közösülés, ami majd a romantikában lesz alapvető, például Poe-nál. Itt a hulla természetesen már nem a hullát jelenti, hanem a hulla itt mindig: szimbólum. A hulla a szerelmet nem viszonzozza, tehát: *'frigid nő'*; – viszonzozná, de nem tudja, mert már meghalt: *'emlék'*; – viszonzozná, de még meg sem született: *'remény'*. Tehát reális és nem-reális szerelmi ábrándozások ezek, amelyeket – mivel az ember anyaggal dolgozik és nem fogalmakkal – tehát egy szexuálisan vonzó női hulla képében kell megjeleníteni, aki visszajön a sírból. (Tehát nem a valós és létező szexuális perverzióról van szó, amiről persze mindenki tud a XVI. század óta, mióta orvosi könyveket publikálnak. Emiatt el is égettek egy csomó embert boszorkánysággal...) – „Legjobb a jéghideg popsi” – a *Pepsi*-ről, ugye, emlékszel?

– *Miii?! Nem.*

– Ne hülyéskedj! Vagy... hogy „Felejthetetlen ízű a jéghideg popsi” – mármint hogy *Pepsi* – Budapesten sokan átírták így a plakáton az e-t o-ra... amikor gyerek voltam... És valahol *az is* felhívás akart lenni erre a bizonyos perverzióra.

De Bakánál ez a női hulla a szerelem háromszoros lehetetlenségét jelzi!

– *Engedd meg, hogy épp ezen a ponton térjünk vissza Mészölyről Bakára! Elképzelhető volna az az egyébként számárságnak hangzó lehetőség, hogy az éppen aktuális politikai idő- és széljárás „felértékelje”, „felülírja” Baka mindkét vízióját: egyiket az angyalokkal, s ez utóbbit a vámpírokkal? Hogy a „nem sajtóképes” valóság alapvetően új olvasattal ruházza fel, új kontextusba helyezze a műveket?*

– Igen. Baka mint az orosz kultúrát ismerő író nagyon jól tudta azt, hogy rossz esetben, ha nekünk nem sikerül ez alól a borzalom alól, amit „kommunizmus”-nak

hívják, sikerrel kimenekülni – és neki efelől kétségei voltak, és joggal... –, nos akkor „bekövetkezik” a *Kelet-Európa*. Tehát ő abban az optimista hitben nem osztozott, amiben a Mészöly és sokan mások, a legtisztességesebb, a legjobb emberek is, hogy Közép-Európa (a Szűcs Jenő-féle fogalom szerint) tulajdonképpen nem más, mint egy „elrontott Nyugat-Európa”, amit szerencsés történelmi körülmények között sikerül kibiccenteni, visszabillenteni, visszarakni arra a helyes útra, ami a Nyugathoz kapcsolja; és a *Keletnek ez a borzalmas varázsa*, ami hol török, hol orosz, hol tatár megszállásban és kizsákmányolásban részesített bennünket, ez megszüntethető.

Ő (ti. Baka) attól rettegett, hogy nem: *Kelet-Európa árnya* túl erős, az ránk fog borulni. Tehát az egyik lehetőséget, amely ma is nyitott, hisz ma se tudjuk, hogy ki tudunk-e mászni a saját borzalmas múltunkból, amely Mohács óta gyötör bennünket... vagy a tatárjárás óta vagy az isten tudja! de mindenesetre elég régen...

Ő a *hangosabb* hazafiak közé tartozott – s ez a szó ez esetben természetesen azt jelenti, hogy *mélyebb* s nem azt, hogy nagypofájú –, akik szenvedélytelenül, de élesen rámutattak a balkáni és kelet-európai variánsra: az emberevés, a tökéletes nyomor, a kelet-európai diktatúra perpetualizálódására.

De Baka keleti tapasztalatainak érzékeltetésére hadd meséljek el egy rémtörténetet – s aki szeret rémtörténeteket olvasni, olvassa el az egészet *Hosszúlépés* című kispróza-kötetemben:

Sziktivkár a szibériai-félszibériai város, ahová mennem kellett egyszer egy „nemzetközi” konferenciára, és a Baka megadott egy címet, Valeráét, egy német szakos tanárét, hogy ezzel biztos tudok majd ott beszélni...

Megérkeztünk, s amúgy leírhatatlan volt, hogy ezt az egész, több száz fős „finugrasz” társaságot rendőrök irányították ide-oda... Szóval így aztán én voltam az egyetlen ember az összes magyar közül, akinek volt egy helyi címe: *így pálinkáztam minden este a konferencia végén...* Na, ez a Valera egyre több ellenzékit gyűjtött össze: „nemlétezõ” embereket. Olyat, akit Nagyszebenből hurcoltak el hároméves román gyerekként, és azt sem is tudta, milyen nemzetiségű, és ábrándozott most ott fél-Szibériában, hogy mégis: milyen lehet Európa?... és hogy ő kicsoda? (Románul nem tudott, de a nemzetisége román volt.)

Aztán mikor ez a Valera az egész társulatot összehívta a tiszteletemre, na, akkor ott *körülbelül huszonnégy* ember volt, meg volt kaviár meg pia – iszonyatos mennyiségben.

Ezek valamennyien megjártak már két-három lágert: hihetetlen, a *Szolzsenyicin megnyalta volna a húsz ujját*, ha olyan válogatott társaságot kap, amelyet én a Pista révén kaptam. Amikor visszamentem a magyar csoporthoz – intézetünk krémje!

Klaniczay Tiborék, akik ott vártak engem –, akkor Tibor bizonyos fanyar mosollyal azt mondta: mi nem tudunk semmit, a Laci most majd beszámol... – és akkor én előadtam ezt az egész rémhistóriát...

Mészöly, amíg lehetett, hitt a „negyedik útban”, nagyon fontos az ő Fidesznek ajánlott könyve, az a legtisztább és leggyönyörűbb politikai vallomás egy racionális európaizálódás mellett. Ha ezt végigolvasod és összeveted a mai valósággal, akkor rájössz arra, hogy mind a kettejüknek igaza van, mármint a Mészölynek abban, hogy ha az bekövetkezne, jó volna, de mivel tudjuk, hogy nem következett be, akkor a Bakát kell látnunk, hogy ez vár ránk... Mióta most ez a gáz-hisztéria is zajlik, és bármi más hasonló, ezek mindig a vámpírokat keltik föl vinnyogva a sírjukból...

– *Az emberek napok óta higított (azaz megint csak hamisított) gázzal beszélnek, tehát hogy az állam maga hamisítja, amivel szolgál, amit kiad vagy ad a polgárainak, már-már a Tragédia londoni színebeli „hamis pénz” is megfordulhat a fejünkben...*

– Igen, igen: ma reggel derült ki, hogy az összes ellopott gáz megvan, az ukránok spájzolták be maguknak... legalábbis ma reggel ezt olvastam... És hogy hamisítás? Igen, *maga* az állam hamisítja – az állam *maga* hamisítja – a saját maga által kibocsátott pénzt. Ez a középkorban is gyakran előfordult. /– – –/ Tehát a Baka egy kelet-európai variánst szegezett szembe azzal *a szép reménnyel*, ami a Miklósnál megvan: akinek az egész történelmi ciklusa azzal a bizonyos apácával kezdődik, aki a romokon föltápáskodik... /– – –/ Az én egész barátságom pedig vele attól a perctől kezdődik, amikor ő a magyar történelmet megpróbálta reálisan és nyitottan földolgozni.

Úgy gondolta, hogy aki túlélte a tatárjárást, az attól kezdve már csak optimista lehet! Vagyis mondjuk – durván fogalmazva – nem ismerte a tatárokat.

A tatárokat, akiknek az oroszok a szellemi örökösei Szolzsenyicin szerint is... na jó, részben a kínaiak... megosztották egymás között *ezt a nagy és nemes örökséget*, a tatároknak ezt a totálisan racionálisan emberirtó rendszerét. Ahelyett, hogy meghagyták volna néhány ázsiai kisállamnak, ahelyett az oroszok továbbították *ezt a pozitív üzenetet* Európa felé... A Baka a maga orosz-szakosságával, orosz tapasztalataival *egy kicsit pesszimistább volt*, mint a Miklós.

De ha a Miklós a Bakában ezt az egész gondolatmenetet nem indítja el, akkor benne marad a szendergésben – és ezt ismeri el kommunisták, volt kommunisták között abszolút őszinteséggel! – Elég, ha megnézed a Baka összegyűjtött önvallomásait és a Rittersporn Gábor visszaemlékezéseit erre *a racionális népi kommunistára*, aki volt Baka Pista fiatal korában... – Mészöly olvasásakor döbbsent rá arra, hogy ő magyar ember, hogy Magyarország történelme más, hogy ez a „kommunizmus” úgy,

ahogy van: hazugság. Óriási! Ilyenfajta szellemi önvallomásra nem is számíthatunk mástól! Baka nagysága ettől kezdve virul ki.

És hogy *utólag* vallja meg, amikor már túl van ezen, amikor már az egészet le is tagadhatta volna, ahogyan letagadja a mai napig egy csomó olyan fiú, aki a Mészöly árnyékából – „köpönyegéből” – jött elő, aki régen, míg élt a Mészöly, ezt elismerte... Ezek most már fanyalognak... és letagadják... A Baka vallomása meg ott virít, mint a szellemi őszinteség, igazság és tisztesség egyik mintaképe... aki odaajándékozta „a félig megfőtt angyalok” vezérségét Mészölynek...

– „...nem követte el egy sem”, ahogy Cseh Tamás éneklé Bereményi vagy Csengey szövegével... Idevág: emlékszel a Nyomozásokban arra, amikor Mészöly (vagy a fiktív elbeszélő?) Stargardban finn vadásztörét előrántja és tarkón szúr (és ezzel megöl) egy katonát, s ezt aztán évtizedekig hiába „gyónja meg” a pécsi Emil atyának, az atya a történetnek mindig újabb és újabb elmesélésére ösztönzi?

– Ő az utolsó pillanatig nem tudta, hogy hány embert ölt meg, német besorozásban, mikor elkapták „mint” szökevényt és bedobták a bolgárok ellen a Dráva-parton és lövöldözni kellett... Stargardról nekem soha nem beszélt, tehát ezt a részét a történetnek nem tudom. Nem tudom. – A szökést és a Dráva-parti bevetést és utána az orosz hadifogságot Baranyában: ezt elmesélte. Stargardról nem beszélt. De sajnos nem térhettünk ki mindenre.

– Talán a szövegből kéne megfejteni a választ...

– Nem tudom. Én egyszer, amikor sokat ittunk – mert volt egy időszak, amikor ő sokat ivott, és én csatlakoztam hozzá (mi a túrót csináltam volna, mentem hozzá, és ő ivott, hát akkor nekem is muszáj volt innom), és csak úgy megkérdeztem tőle, hogy: *öltél-e?* ...és akkor egyetlen dolgot vett elő: a Dráva-partot. Mást nem. Úgyhogy ebből gondolom, hogy amit feszegetsz, az valami más dolog...

Az a szellemi pillanat, amit '91-ben a '65-re visszadatált gyönyörű vers, a Mészölynek szóló hommage jelöl, az, ugye egy ilyen másodpercnyi azonosulás azzal a reménnyel, hogy akik titokban felügyelnek bennünket, azok angyalok. De Baka az ő démontörténeteiben, vámpírtörténeteiben az ellenkező változatot is végigélte, tehát föltételezte, hogy a Szovjetunió és a kommunisták igazából nem is akarnak minket itt hagyni, csak éppen pillanatnyilag úgy tesznek, *mintha*...

Úgyhogy azok a versben szereplő angyalok, akik támogatják Szekszárdot és az egész mindennapi nyomorúságból fölemelik, azok – ugyanezen a Szekszárdon akkor, amikor már Szekszárd Mözzsel „mint másik cársággal” határos és útlevél kell az átjáráshoz, s ha vonatozni akar valaki, akkor mondjuk egy rajztablát kell összetörnie?!

– akkorra ezek az angyalok már: vámpírok... és a legkísértetiesebb, ha itt Mészölynek a *Megbocsátás*ban szereplő Pándzsó-képeire gondolunk, amikor a temetőt ugyanúgy rendezik be, mintha a holtak tovább élhetnének... Baka még a saját, legszemélyesebb rémlátomásaiban is tesz egy kalapemelést Mészöly felé... Gondoljuk el: ennél szebb nincsen, mint amikor az ember még a pokolban is megsüvegel valakit...

– *Köszönöm a beszélgetést, és megkérlek, folytassuk ott és akkor, ahol és amikor már több minden lesz sajtóképes a valóságból...*

